

visitatione intermissa redeat ad eandem, si a loci diocesa- no requisitus extiterit, vel de omnium, aut majoris partis Episcoporum ejusdem provincie processerit consilio, & assensu: ad quod idem se pronos exhibeant, ne animarum profectus aliquatenus negligatur. Si vero malitiose in his difficultatem adhibuerint, Archiepiscopus licentiam super hoc a sede Apostolica postulet confidenter.

Expedita visitatione non reiterat illam Archiepiscopus sine consilio Suffraganeorum, & definitione in scriptis prius facta: debet tamen reincipere ab illis, qui in prima non fuerant visitati. h. d. Dominicus.

§. 3. Postquam autem semel omnes provincie sue dioceses visitaverit, licitum sit ei postea (prius tamen Suffraganeorum suorum requisito consilio, & ipsius definitione super hoc habita coram eis, quae in scriptis redigi volumus, ut possint a aliis esse nota) visitationem per eandem reiterare provinciam juxta modum superius annotatum, etiam si non interveniat in hoc Suffraganeorum ipsorum assensus: illam semper providentiam adhibendo, ut in posterioribus visitationibus illas Ecclesias, eosque Cleros & populos prius visitet, qui non fuerant ab eo in prioribus visitati: nisi magis sit aliis visitationis officium opportunum.

Archiepiscopus visitans debet proponere verbum Dei, inquirere de vita ministrorum, & de pertinentibus ad divinum officium, absque juramento: infamatos ordinariis denunciet, & notoria crimina puniat. h. d. Dominicus.

§. 4. Sane hujusmodi impensurus officium, proposito verbo Dei quaerit de vita, & conversatione ministrantium in Ecclesiis & locis aliis divino cultui deputatis, ac caeteris, quae ad officium ipsum spectant, absque coactione, & exactione qualibet juramenti, ad ipsorum emendationem per salubria monita b, nunc levia, nunc aspera, juxta datam sibi a Deo prudentiam diligenter intendens. Quod si de aliquibus orta fuerit infamia, contra eos ordinariis ipsorum (ut super his solemniter inquirent) denunciet, si viderit expedire. Notoria vero crimina, quae examinatione non egeant (cum super his merito notari possit ordinariis negligentia eorundem) libere corrigat, poenam pro illis debitam infligendo.

Visitator non in pecunia, sed in spiritualibus recipiet procuracionem moderatam: nec familia sua aliquid recipere potest etiam pretextu officii, nec ipse nec sui aliquid munus etiam oblatum recipiant. h. d. Dominicus.

§. 5. Procuraciones autem recipiat, secundum quod est in canonibus c constitutum; nullam tamen pecuniam ipse vel aliquis de sua familia, occasione alicujus officii, aut consuetudinis, seu quolibet alio modo earum nomine, sed in spiritualibus expensas tantum recipiat moderatas. Caveat insuper, ne ipse, vel quisquam suorum aliquid munus, quodcumque sit, & qualitercumque offeratur, praesumat recipere: ut non quae sua sunt videatur quaerere, sed quae Jesu d Christi. Quod si fuerit contra praesumptum, recipiens maledictionem incurrat, a qua nunquam (nisi duplum restituat) liberetur: volumus enim in his fraudem quamlibet penitus evitare.

Forma visitationis praemissa servari debet in Episcopis, & aliis Praelatis inferioribus, Regularium consuetudinibus exceptis. hoc dicit Dominicus.

§. 6. Hanc autem visitandi formam ab universis etiam Episcopis aliisque Praelatis ordinario jure suos subiectos e visitantibus, plene observari praecipimus: salvis super rationabilibus, & approbatis Religiosorum consuetudinibus, & regularibus institutis.

a al. possit. b Vid. omnino Conc. Trid. sess. 1. de reform. cap. 1. c Hos canones habes in Conc. Later. initio cap. citati. d al. deest dicitio, Jesu. e al. subditos.

CAP. II.

Quia decret. Innocent. IV. supra proxim. non bene servabatur in illo capitulo, quo praeceperat procuraciones in spiritualibus non in pecunia recipi, & non recipi munera, nec etiam procuraciones in spiritualibus a locis non visitatis: illam confirmat, penas adjiciens. Joan. Andr.

Gregorius X. in generali Concilio Lugdun.

(an. 1273.)

Exigit perverforum a audacia, ut non sumus sola delictorum prohibitione contenti, sed etiam poenam delinquentibus imponamus. Constitutionem itaque felicitis recordationis Innocentii Papae IV. praedecessoris nostri editam, super non recipiendis in pecunia procuracionibus, ac super receptione munerum, visitantibus, eorumque familiaribus interdicta, quam multorum fertur temeritas praeterire, volentes inviolabiliter observari: eam decernimus poenae adjectione juvandam. Statuentes, ut universi & singuli, qui ob procuracionem sibi ratione visitationis dubitam exigere pecuniam, vel etiam a volente recipere, vel alias constitutionem ipsam recipiendo munera, sive visitationis officio non impenso procuracionem in spiritualibus, aut aliquid aliud procuracionis occasione violare praesumpserint, duplum ejus quod receperint, Ecclesiae, a qua id receptum fuerit, intra mensem reddere teneantur. Alioquin extunc Patriarchae, Archiepiscopi, Episcopi, duplum ipsum ultra praedictum tempus restituere differentes, ingressum sibi Ecclesiae sentiant b interdictum. Inferiores vero ab officio, & beneficio noverint se suspensos, quousque de duplo hujusmodi gravatis Ecclesiae plenariam satisfactionem impendant: nulla eis in hoc dantur remissione, liberalitate seu gratia valitura.

CAP. III.

Visitator recipere potest procuracionem in pecunia volentibus visitatis. Sed una die ultra unam procuracionem non recipiet, licet plura visitaverit loca. h. d. Dominicus.

Bonifacius VIII. (an. 1298.)

Felicitis e recordationis Gregorius Papa X. praedecessor noster prohibuit in Concilio Lugdunensi, ne aliqui ob procuracionem sibi ratione visitationis debitam exigere pecuniam praesumerent, vel etiam recipere a volente. Verum quoniam rerum experientia nos instruxit, ex hoc tam personis visitantibus, quam locis & Ecclesiis visitatis multa incommodorum dispendia provenire, concedimus, ut Patriarchae, Archiepiscopi, Episcopi, & alii, quibus ex officio competit visitare, a volentibus Ecclesiarum, & locorum visitatorum Rectoribus, seu personis pecuniam licite recipere valeant, pro sumptibus moderatis faciendis in spiritualibus, diebus quibus visitationis officium personaliter exercent: adjicientes, quod non liceat visitanti nisi unam procuracionem recipere una die, sive unum locum solum visitaverit, sive plura, etiam si locus quilibet visitatus ab illo sufficeret ad procuracionem integram perfolvendam, cum eidem sufficere debeat, ut temporaria metat a locis personaliter visitatis, pro diebus, quibus eis spiritualia subministrat: caetera vero in ejusdem praedecessoris constitutione contenta in suo volumus robore perdurare.

CAP. IV.

Si universitas, vel singularis persona Ecclesiam, vel Ecclesiasticas personas compulerit solvere pedagiam, vel guidagiam, vel exactiones pro rebus suis, quas causa negotiationis non deserunt, vel pro personis: singulares sunt excommunicati, & universitas interdicta: nec prodest contraria consuetudo, Cle.

a Vid. Conc. Trid. sess. 24. de refor. c. 3. quod si quisquam. b In veteri exemplari deest, sentiant. c Vid. Conc. Trid. sess. 24. de refor. cap. 3. §. si tamen in optione eorum.

Cle. hoc addit, quod diocesani, quibus constat aliquos has sententias incidisse, illos publicare debent, & ipsas sententias facere observari. ead. tit. praesenti. Joan. Andr.

Idem.

Quamquam a pedagiorum exactiones tam jure canonico, quam civili regulariter merito sint damnatae b: tanto tamen districtius ne ab Ecclesiis, & personis Ecclesiasticis talia exigantur, prohiberi oportet, quanto si id fiat, major inde transgressionis reatus incurritur, & offensa evidenter comprobatur. Cum igitur Ecclesiae, Ecclesiasticaeque personae ac res c ipsarum non solum jure humano, quinimo & divino, a secularium personarum exactionibus sint immunes: constitutionem felicitis recordationis Alexandri Papae IV. praedecessoris nostri (qui statuit Ecclesias, & personas Ecclesiasticas ad pedagiam & guidagiam penitus non teneri, nec ad exhibendum, vel solvendum talia pro rebus suis propriis, quas non causa negotiandi deserunt, vel deferri faciunt seu transmittunt:) Volentes propter multorum insolentiam, & abusum poenae adminiculo adjuvare, adjicimus districtius inhihendo (contraria consuetudine quorumcumque, quae dicenda est corruptela verius, non obstante) ut nec collegium nec universitas, nec aliqua etiam singularis persona, cujuscumque sit dignitatis, conditionis aut status, a praefatis Ecclesiis, aut personis, pro personis ipsis, aut rebus praedictis talia exigat, vel extorqueat, per se vel per alium, suo nomine, vel etiam alieno, aut eas ad hujusmodi perfolvenda compellat. Qui vero contra fecerint, si personae fuerint singulares, excommunicationis: si autem collegium, vel universitas civitatis, castri, seu loci alterius cujuscumque, ipsa civitas, castrum vel locus interdicti sententias ipso facto incurrant: nec ab excommunicatione hujusmodi absolutionem, vel interdicti relaxationem obtineant, donec exacta plenarie restituerint, & de transgressionis satisfactione competenter.

CAP. V.

Archiepiscopus visitare potest provinciam ac etiam iterare, licet Suffraganei non sint negligentes: & tunc confessiones omnium audire, absolvere, & poenitentias imponere. h. d. Dominicus.

Idem.

Perpetuo d declaramus edicto, Archiepiscopum posse secundum tenorem constitutionis felicitis recordationis Innocentii Papae IV. praedecessoris nostri super hoc editae, suam provinciam visitare libere, licet non sint ejus Suffraganei negligentes, & iterare visitationem eandem, ac procuraciones a locis recipere visitatis. Consuetudine (si qua forsitan ab ipsis Suffraganeis, vel ab aliis allegetur) praemissis contraria non obstante. Potest etiam idem Archiepiscopus dum visitat, confessiones subditorum Suffraganeorum audire, ac absolvere contentes, & ipsis poenitentias imponere salutaris.

TITULUS XXI.

DE CONSECRATIONE ECCLESIAE,

VEL ALTARIS.

CAP. UN.

Polluta Ecclesia pollutum est caemeterium illi contiguum, sed non remotum. Pollutio caemeterii Ecclesiam non polluit, licet contigua existat. Polluto uno caemeterio, aliud illi contiguum pollutum non est, licet per portam de uno in aliud detur ingressus. h. d. Dominicus.

a Vide Conc. Lat. sub Alex. III. c. 22. & Conc. Trid. sess. 25. de ref. c. 29. b Ergo eas faciens probabit hoc sibi licere. infra c. 2. de immun. Eccl. l. 1. c. de vit. reg. nor. Dom. & Phil. c. vide l. publicanus. §. de rebus. ff. de publ. Font. d. Vide Conc. Trid. sess. 24. de refor. c. 3. §. metropolitanis vero. unde intelliges qualiter hodie procedat dispositio hujus capituli.

Bonifacius VIII. (an. 1298.)

SI a Ecclesiam pollui sanguinis aut feminis effusione contingat, ipsius caemeterium, si contiguum sit eidem, censetur esse pollutum: unde antequam reconciliatum fuerit, non debet in eo aliquis sepeliri. Secus si remotum fuerit ab eadem. Non sic quoque in casu converso sentimus, ut videlicet polluto caemeterio, quamvis Ecclesiae contiguo, debeat Ecclesia reputari polluta: ne minus dignum, majus; aut accessorium, principale ad se trahere videatur. Non unum, sed plura caemeteria esse noscuntur, quae quamvis sibi cohaerentia, pariete tamen medio se junguntur. Ideoque violato eorum altero, alterum (licet de uno ad aliud per portam intermediam habeatur accessus) non propter hoc reputabitur violatum.

TITULUS XXII.
DE RELIQUIIS, ET VENERATIONE

SANCTORUM.

CAP. UN.

Festa duodecim Apostolorum, quatuor Evangelistarum, & quatuor Doctorum, & Confessorum Ecclesiae, scilicet Gregorii, Augustini, Ambrosii, & Hieronymi, sub officio duplici debent solemniter celebrari. Joan. Andr.

Bonifacius VIII. [an. 1298. Rome.]

GLoriosus b Deus in sanctis suis, & in majestate mirabilis, cujus ineffabilis altitudo prudentiae nullis inclusa limitibus, nullis terminis comprehensa, recti censura judicii caelestia pariter, & terrena disponit, etsi cunctos ejus ministros magnificet, altis decorat honoribus, & caelestis efficit beatitudinis possessores: illos tamen (ut dignis digna rependat) potioribus attollit insigniis dignitatum, & praemiorum uberiori retributione prosequitur, quos c digniores agnoscit, & commendat ingentior excellentia meritorum. Sic & alma mater Ecclesia ejus sacra vestigia prosequens, & exemplo ducta laudabili, licet universos in regnis caelestibus constitutos studiis honorare sollicitis, & sonoris efferre praeconiis non desinat: gloriosissimos tamen Christianae fidei principes, athletas Dei electos, justos seculi Judices, lumina vera mundi, videlicet Christi redemptoris Apostolos numero duodeno contentos, qui viventes in carne praedictam Ecclesiam suo pretioso sanguine plantaverunt, ipsam erigendo sublimiter, & disciplinis sanctissimis dirigendo: Reverendissimos etiam patres virosque clarissimos, quatuor Evangelistas Domini, per quorum diligentissima, & fidelissima studia eidem Ecclesiae sacra Evangelia illuxerunt: Egregios quoque ipsius Doctores Ecclesiae beatos Gregorium, qui meritis inclytus sedis Apostolicae curam gessit, Augustinum, & Ambrosium venerandos d antecessores, ac Hieronymum Sacerdotii praedictum titulo, eximios Confessores summis attollere vocibus, laudibus personare praecipuis, & specialibus disponit honoribus venerari. Horum quippe Doctorum perlucida, & salutaria documenta praedictam illustrarunt Ecclesiam, decorant virtutibus, & moribus informarunt: per ipsos praeterea quasi luminosas ardentesque lucernas super candelabrum in domo domini positas (errorum tenebris profugatis) totius corpus Ecclesiae tanquam sydus irradiat matutinum: eorum etiam fecunda facundia caelestis irrigui gratia influente scripturarum aenigmata referat, solvit nodos, obscura dilucidat, du- biaeque

a De materia hujus decretalis, vide plene Turvecrematam, & alios in cap. Ecclesiae. de consecrat. distinct. 1. b Vid. Chalfaneum in Catalogo gloriae mundi, part. 3. considerat. 20. & multis sequentibus. c Vide text. 89. dist. cap. ad hoc. Font. d alia. reverendos.

biaque declarat: profundis quoque, ac decoris illorum sermonibus ampla ipsius Ecclesie fabrica velut gemmis vernantibus rutilat, & verborum elegantia singulari gloriosius sublimata coruscet. Ideoque circumspicte prudentia diste sedis (quæ actibus intenta salubribus, & operibus exposita pietatis libenter, & solerter exequitur, quæ sunt Dei) præmissa sollicitè, digneque considerans, & debita meditatione perlustrans ad divini nominis honorem, & gloriam, exaltationem catholicæ fidei, salutemque fidelium, merito censuit, riteque providit, Apostolos, Evangelistas, & Confessores eisdem in universali Ecclesia honorificentiam potioris impendiis attollendos: ut ab ea tanto propensius honorari se sentiant, quanto ipsam præ cæteris excellentius illustrarunt. Nos itaque piis ducti consiliis, dignisque studiis excitati nonnullos & prædecessores nostros Romanorum Pontificum [qui specialis devotionis prosequentes affectum, aliquorum festa Sanctorum duplici ordinaverunt officio celebranda] imitari sollicitè intendentes, eorundem Apostolorum, Evangelistarum, & Confessorum festivitates præcipuas [de fratribus nostrorum consilio, & assensu] sub officio duplici per universas orbis Ecclesias volumus, statuimus, & præcipimus annis singulis perpetuis futuris temporibus solenniter celebrari.

TITULUS XXIII.
DE IMMUNITATE ECCLESiarUM,
COEMETERIORUM, ET ALIORUM LO-
CORUM RELIGIOSORUM.

CAP. I.

Seculares potestates ab Ecclesiis, vel Ecclesiasticis personis tallias, vel exactiones pro rebus, vel possessionibus acquisitis, vel acquirendis exigere non præsumant: nec eas compellere ad ipsas distrahendum, vel extra manum suam ponendum. hoc dicit Joan. Andr.

Alexander III. (an. 1260.)

Quia c nonnulli habentes temporale dominium, vel potestatis gerentes officium secularis, libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam lædere, ac minuire tanquam honoris, & privilegii Ecclesiarum invidi moliantur: expedit, quod per diligentiam, & auctoritatem sedis Apostol. (qui curam habet Ecclesiarum omnium, & tutelam) contra talium ausus, & conamina opportunum remedium apponatur, ut Ecclesie ipsæ in plenitudine juris sui, & libertatis integritate lætentur, & ac detestabilis malignorum audacia, & insolentium nefaria temeritas propulsetur. Sane intelleximus, quod in regno Franciæ, Communiæ, Scabini, seu Consules, & alii domini temporales, & ii, qui jurisdictionem in ipsis communiis, civitatibus, castris, & villis temporalem exercent, vel quibus in illis commissa est executio justitiæ secularis, molesti sunt nimium Ecclesiis super pluribus, & infestis: & inter cætera nituntur, & student, ut illis collectas f, & tallias, & alia hujusmodi eisdem Ecclesie prætextu honorum, quæ acquisiverunt, tribuant, & persolvant, vel extra manum suam ponant hujusmodi acquisita. Volentes itaque super his omnibus (prout expedit) sollicitè providere, totque temerariis ausibus congruis præ-

a Al. ita: nonnullos prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, &c. b vide Conc. Trid. sess. 25. de reform. c. 26. ubi privilegia, & immunitates Ecclesiarum, & personarum Ecclesiasticarum innovantur, & confirmantur. c vide Conc. Lat. sub. Alex. III. c. 15. & Conc. Lat. sub. Leone X. sess. 9. sit. de reform. curiæ. §. etiam a jure. d al. opponatur. e alias, locentur. f Vide Arch. consil. 96. incip. super dubio Dec. consil. 496. incip. in causa domini, & Jaf. consil. 83. incip. dicta prædia. volum. 3.

fidiis obviare, auctoritate Apostolica, præhabita cum fratribus nostris diligenti deliberatione, decernimus, non licere præfatis Communiis, Scabinis, & iis, qui in eis jurisdictionem temporalem obtinent, vel justitiam temporalem & exercent, tallias, vel collectas, seu exactiones quascunque Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis imponere, vel exigere ab eisdem pro domibus, prædiis, vel quibuscunque possessionibus ab eisdem Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis legitime hæcenus acquisitis, vel in posterum acquirendis, etiam ipsæ Ecclesie, vel personæ, vel res hujusmodi sint intra illorum districtum, vel territorium constitutæ. Nec etiam liceat illis ipsas Ecclesias, vel personas ad distrahendum, vel alienandum, vel extra manum suam ponendum acquisita jam, vel quæ deinceps acquirent, aliquatenus coarctare.

CAP. II.

In Ecclesiis dato humili ingressu debet orationibus infestis: exclusis clamoribus, & seditionibus, conciliis universitatibus Laicorum, & eorum publicis parlamentis, vanis colloquiis, negotiationibus, & nudinis, ac judiciis secularibus, & maxime criminalibus. hoc dicit usque ad §. ordinarii Dominicus.

Gregorius X. in generali Conc. Lugdun. (an. 1273.)

Decet domum Domini b sanctitudo, decet, ut cujus in pace factus est locus, ejus cultus sit cum debita veneratione pacificus. Sit itaque ad Ecclesias humilis, & devotus ingressus, sit in eis quieta conversatio, Deo grata, insipientibus placita c, quæ considerantes non solum instruat, sed & reficiat. Convenientes ibidem nomen illud, quod est super omne nomen [a quo aliud sub coelo non est datum hominibus, in quo salvos fieri credentes oporteat, nomen videlicet JESU d Christi, qui salvum faciet populum suum a peccatis eorum] exhibitione reverentiæ specialis attollant, & quod generaliter scribitur e, ut in nomine JESU omne genu flectatur, singuli singulariter in seipsis implentes [præcipue dum aguntur Missarum sacra mysteria f] gloriosum illud nomen quandoque recolitur, flectant genua cordis sui, quod vel capitis inclinatione testentur, attendantur in locis eisdem intentis præcordiis sacra solennia, devotis orationibus insistatur, nullus in locis eisdem, in quibus cum pace, ac quiete vota convenit celebrari, seditionem exciter, conclamationem moveat, impetumve committat. Cessent in locis illis universitatum, & societatum quarumlibet concilia, conciones, & publica parlamenta. Cessent vana, & multo fortius foeda, & prophana colloquia. Cessent confabulationes quælibet. Sint postremo quæcunque alia, quæ divinum possunt turbare officium, aut oculos diviniæ majestatis offendere, ab ipsis prorsus extranea: ne ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendantur peccata committi. Cessent in Ecclesiis, earumque cœmeteriis negotiationes, & præcipue nudinarum, ac fori cujuscunque tumultus, omnis in eis secularium judiciorum strepitus conquiescat, nulla inibi causa per Laicos, criminalis maxime agretur, sint loca eadem a Laicorum cognitionibus aliena.

Locorum ordinarii exequi debent hic contenta: & sententiæ in Ecclesiis habita sunt nullæ: & contra facientes puniri debent. h. d. Dominicus.

§. 1. Ordinarii locorum hoc faciant observari: suadenda suadeant.

a Secularem legitur constanter in vetust. codic. b Psal. 92. & 75. c Alias, placida. d Vide beatum Chrysostomum super c. 1. Epist. Pauli ad Galatas Ait. 4. e Philip. 2. f alias, ministeria. g al. consilia.

suadeant, interdicta hujus canonis auctoritate compescant, ad hoc alios etiam in Ecclesiis ipsis magis assiduos, & ad præmissa idoneos deputando. Et nihilominus processus Judicum secularium, & specialiter prolata sententiæ in eisdem locis omni careant robore firmitatis. Qui vero præmissas inhibitiones animo petulanti contempserint, præter processum ordinarium, & deputandorum ab ipsis, divinæ ultionis & nostræ poterunt acrimoniam formidare, donec suum confessi reatum a similibus firmato proposito delibaverint abstinere.

CAP. III.

Ponit excessus Laicorum, qui Clericis collectas, tallias & onera imponebant: & excessus Clericorum, qui talibus consentiebant. Bonifacius VIII. (an. 1298.)

Clericis a Laicos infestis oppido tradit antiquitas, quod & presentium experimenta temporum manifeste declarant, dum suis finibus non contenti nituntur in vetitum, ad illicita frena relaxant, nec prudenter attendunt, quam sit eis in Clericos, Ecclesiasticasve personas, & bona interdicta potestas: Ecclesiarum Prælati, Ecclesiis, Ecclesiasticisque Personis, regularibus, & secularibus imponunt onera gravia, ipsosque talliant, & eis collectas imponunt, ab ipsis suorum proventuum, vel bonorum dimidiam decimam seu vicepsimam, vel quamvis aliam portionem aut quotam exigunt, & extorquent, eosque moliantur multifarie subicere servituti, suæque submittere ditioni: & (quod dolenter b referimus) nonnulli Ecclesiarum Prælati, Ecclesiasticæque personæ, trepidantes ubi trepidandum non est, transitoriam pacem quærentes, plus timentes majestatem temporalem offendere, quam æternam, talium abusus non tam temerarie, quam improvide acquiescunt, sedis Apostolicæ auctoritate seu licentia non obtenta.

Præcipit personas Ecclesiasticas pro rebus suis, vel Ecclesiarum nil Laicis solvere debere absque licentia Apostolicæ sedis, sub quocunque colore mutui, subventionis, doni, vel alio quolibet: ut etiam ipsi Laici tallias non exigant vel recipiant, nec occupent quocunque modo deposita Ecclesiarum, vel personarum Ecclesiasticarum: singulares contra facientes excommunicat, universitates interdicit: quæ pœna locum habeant in promissionibus factis etiam ante hanc constitutionem, si postmodum solvantur vel recipiantur, & ab his sententiis solus Papa absolvit, præterquam in mortis articulo. hoc dicit.

§. 1. Nos igitur talibus iniquis actibus obviare volentes, de fratrum nostrorum consilio Apostolica auctoritate statuimus, quod quicunque Prælati, Ecclesiasticæque personæ, religiosæ, vel seculares quorumcunque ordinum, conditionis seu status, collectas vel tallias, decimam, vicepsimam, seu centesimam suorum, & Ecclesiarum proventuum, vel bonorum Laicis solverint, vel promiserint, vel se solutores consenserint, aut quamvis aliam quantitatem, portionem, aut quotam ipsorum proventuum, vel bonorum æstimationis, vel valoris ipsorum, sub adjutorii, mutui, subventionis, subsidii vel doni nomine, seu quovis alio titulo, modo, vel quæsito colore absque auctoritate sedis ejusdem: nec non Imperatores, Reges, seu Principes, Duces, Comites, vel Barones, Potestates, Capitanei, vel Officiales, vel Rectores, quocunque nomine censeantur, civitatum, castrorum, seu quorumcunque locorum constitutorum ubilibet, & cuivis

a Quærebat Joan. Mont. in isto cap. Quid si fiat impositio talis non Ecclesiasticis personis, sed eorum hominibus, nunquid esset locus pœnae hujus c. 2. Et dicebat quod sic, quia fit fraus legi, de qua infra de regulis jur. c. 3. & supra de privileg. quanto facit infra eod. cap. eos. secundum Lapum, Abb. Dom. Philip. dicit, quod nullo casu habeat locum hæc constitutio, quia penitus revocata cum declarationibus, nec ullus doctorum eam legit. Font. b alias dolentes.

alii cujuscunque præminentie, conditionis, & status, qui talia imposuerint, exegerint vel receperint, aut apud aedes sacras deposita Ecclesiarum, vel Ecclesiasticarum personarum ubilibet arrestaverint, falsaverint, seu occupare præsumperint, vel arrestari, falsari, a aut occupari mandaverint, aut occupata, falsata b seu arrestata receperint, necnon omnes, qui scienter dederint in prædictis auxilium, consilium vel favorem publice vel occulte, eoipso sententiam excommunicationis incurrant. Universitates quoque, quæ in his culpabiles fuerint, Ecclesiastico supponimus interdicto, Prælati, & personis Ecclesiasticis prædictis in virtute obedientie, & sub depositionis pœna districte mandantes, ut talibus absque expressa licentia diste sedis nullatenus acquiescant: quodque prætextu cujuscunque obligationis, promissionis, & confessionis c factarum hæcenus, vel faciendarum in antea, priusquam hujusmodi constitutio, prohibitio, seu præceptum ad notitiam ipsorum pervenerit d, nihil solvant, nec prædicti seculares quoquo modo recipiant. Et si solverint, vel prædicti receperint, in excommunicationis sententiam incidant ipso facto. A prædictis autem excommunicationum, & interdicti sententiis nullus absolvi valeat, præterquam in mortis articulo absque sedis Apostolicæ auctoritate, & licentia speciali: cum nostræ intentionis existat, tam horrendum secularium potestatum abusum nullatenus sub dissimulatione transire.

Omnia privilegia derogantia huic constitutioni cassat, & irritat.

§. 2. Non obstantibus quibuscunque privilegiis sub quibuscunque tenoribus, formis, seu modis, aut verborum conceptione concessis Imperatoribus, Regibus & aliis prædictis, quæ contra præmissa in nullo volumus alicui, vel aliquibus suffragari.

CAP. IV.

Excommunicati sunt, qui impediunt super causis, quæ ad forum Ecclesiasticum de jure, vel de consuetudine pertinent, literas a sede Apostolica impetrari, vel super ipsis coram ordinariis, vel delegatis Ecclesiasticis litigari. Joan. Andr.

Idem.

Quoniam (ut intelleximus) quorundam Justitiariorum, Ballivorum, Judicumve secularium, ac temporalium dominorum in quibusdam partibus præsumptuosa temeritas sic excrevit, ut in terris eorum sive districtibus literas Apostolicas impetrantes, vel ad Judices ordinarios Ecclesiasticos recurrentes, super causis, negotiis, seu quæstionibus, quæ ratione personarum aut rerum de jure aut antiqua consuetudine ad forum e Ecclesiasticum pertinent, obtinere non possunt in eis per eisdem ordinarios Judices, vel Apostolicas literas justitiæ complementum, quin potius super illis recurrere ad judiciumulare, vel a lite causa seu quæstione desistere compelluntur: Nos justitiam nostram, & Ecclesie sponsæ nostræ nolentes negligere, qui alios in sua justitia confovemus: statuimus districtius inhibendo, ne quis impetratores literarum nostrarum, vel alios in foro Ecclesiastico delegato seu ordinario litigantes, seu litigare volentes, sive ambæ partes hoc voluerint, sive una, super causis Ecclesiasticis, sive quæ ad forum Ecclesiasticum ratione personarum, negotiorum, vel rerum, de jure vel de antiqua consuetudine pertinere noscuntur, per se vel per alium ad desistendum, vel in foro seculari de quæstionibus hujusmodi litigandum per eorundem Judicum Ecclesiasticorum, vel impetrantium, aut litigantium, seu volen-

a Al. falsari. b al. falsata. c In manuscr. legitur constanter ita: & confessionis. d al. pervenerint. e Quæ sent ille causæ, vide in c. licet de foro comper. in antig. Bart. in extravag. ad reprim. in verb. denunciatione.

volentium litigare, aut propinquorum ipsorum, seu rerum illorum, aut Ecclesiarum suarum etiam captionem, modisve aliis quibuscunque compellat, seu compelli faciat, vel procuret: nec per se aliove impediatur, quo minus coram Judicibus Ecclesiasticis, delegatis seu ordinariis querelantes de causis, quæ (ut præmissum est) ad cognitionem pertinent eorundem, possint libere justitiam obtinere: nec ad prædicta faciendâ det auxilium, consilium, vel favorem. Si quis vero contra præsumperit, excommunicationi se ipso facto noverit subjacere: a qua (nisi tam Judici, cujus cognitio fuerit impedita, vel jurisdictionis usurpata, quam parti, quæ turbata in prosecutione fuerit sui juris, de injuria, damnis, expensis, & interesse prius per eundem integre fuerit satisfactum) nullatenus absolvatur.

CAP. V.

Domini temporales prohibentes subditis, ne cum personis Ecclesiasticis contrahant, vel communia obsequia exhibeant, ipso facto excommunicationem incurrunt. h. d. Dom.

Idem.

Eos a, qui temporale dominium obtinentes, suis subditis, ne Prælati aut Clerici, seu personis Ecclesiasticis quicquam vendant, aut emant aliquid ab eisdem, neque ipsis bladum molant, coquant panem, aut alia obsequia exhibere præsumant, aliquando interdicitur (cum talia in derogationem libertatis Ecclesiasticæ præsumantur) eo ipso excommunicationis sententiæ decernimus subjacere.

TITULUS XXIV.
NE CLERICI, VEL MONACHI SECULARIBUS
NEGOTIIS SE IMMISCEANT.

CAP. I.

Capitulum, super specula, prohibens audientiam Legum, vel Physicæ, non includit parochiales Ecclesias habentes, nisi sint plebanie habentes sub se capellas, in quibus Clerici perpetuo instituantur. h. d. Dom.

Bonifacius VIII.

Statum b felicitatis recordationis Honorii Papæ tertii prædecessoris nostri, quod Decanis, Archidiaconis, Præpositis, Plebanis, Cantoribus, & aliis Clericis habentibus personatus, audire Leges, vel Physicam interdicit: ad eos, qui parochiales Ecclesias obtinere nescunt.

a Vide Ansb. Consil. 11. incip. factum super quo peritur consilium, & Lapum allegat. 92. incip. inspeximus. b Vid. Doct. & imprimis Panorm. in cap. non magnopere. & in cap. fin. extr. de Clerici vel Monachi, & Innoc. in cap. firmiter. extra, de sumam. Trinitat. & fide Catholica.

FINIS LIBRI TERTII.

tur, piæ memoriæ Clementis Papæ quarti prædecessoris nostri vestigiis inhaerentes, declaramus præsentis constitutionis oraculo ratione Ecclesiarum hujusmodi non extendi: nisi eadem Ecclesiæ fuerint plebanie sub se capellas habentes, in quibus instituantur Clerici perpetui, nequeuntes ab ipsis absque causa rationabili amoveri.

CAP. II.

Excommunicatus est ipso facto Religiosus professus, habitum temerarie dimittens, vel ad quæcunque studia accedens, non obtemperans licentiæ & Prælati, & Conventus. Doctores scienter docentes, vel in scholis retinentes ad Leges vel Physicam tales Religiosos, similiter excommunicationem incurrunt. h. d. Dominicus.

Idem.

Ut a periculosa Religiosis evagandi materia subtrahatur, districtius inhibemus, ne de cætero aliquis quamcunque religionem tacite vel expresse professus, in scholis vel alibi temere habitum religionis suæ dimittat: nec accedat ad quævis studia literarum, nisi a suo Prælato cum consilio sui Conventus, vel majoris partis ejusdem, sibi eundi ad studium, licentiâ primitus sit concessa. Si quis autem horum temerarius violator extiterit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto. Doctores quoque sive Magistri, qui Religiosos habitu suo dimisso Leges vel Physicam audientes scienter docere, aut in scholis suis præsumperint retinere, simili eo ipso sint sententiæ innodati.

CAP. III.

Clericus in loco temporalis jurisdictionis suæ super delicto ibi commissio delegans, ut veritate inquisita justitiam exequatur, irregularis non efficitur, licet pœna sanguinis inferatur. h. d. Dominicus.

Idem.

Episcopus b seu quicumque alius prælatus, vel Clericus jurisdictionem obtinens temporalem, si homicidio aut alio maleficio ab aliquibus in jurisdictione sua commissio, ballivo suo aut alii cuicumque injungat, ut super hoc veritatem inquirens, justitiæ debitum exequatur, irregularis cenferi non debet: quamvis ipse ballivus, vel alius contra malefactores ad pœnam sanguinis processerit, justitia mediante. Nam licet Clericis causas sanguinis agitare non liceat, eas tamen, (cum jurisdictionem obtinent temporalem) debent, & possunt metu irregularitatis cessante aliis delegare.

a Multa huc spectantia vide per Calderinum consil. 2. tit. de magistris, & per Abbatem consil. 84. lib. 1. b Præter Doct. hic, vide notata in cap. ex literis extra, de excess. prælat. & in cap. in Archiepiscopatu. de raptoribus.

SEXTI DECRETALIIUM
LIBER QUARTUS.

TITULUS PRIMUS.

DE SPONSALIBUS, ET MATRIMONIIS.

CAP. UN.

Sponsalia pura & certa, ex consensu valida, licet alias nulla, inducunt publicam honestatem: quæ habet dirimere sequentia sponsalia, sed non præcedentia.

Bonifacius VIII. [an. 1298. Romæ.]

EX Sponsalibus a puris & certis, etiam si consanguinitatis, affinitatis, frigiditatis, religionis, aut alia quavis ratione sint nulla, dummodo non sint nulla ex defectu consensus, oritur efficax ad impediendum, & dirimendum sequentia sponsalia vel matrimonia, non autem ad præcedentia dissolvendum, impedimentum justitiæ publicæ honestatis b. Quare ille, qui sponsalia pure ac determinate cum aliqua muliere contraxit, & postmodum cum secunda prioris consanguinea idem fecit, ex priorum sponsaliorum vigore (quibus per publicæ honestatis justitiam ex secundis sponsalibus subsecutam minime derogatur) ad matrimonium contrahendum cum prima remanet obligatus.

Publicam honestatem non inducunt sponsalia conditionalia ante conditionis eventum. h. d. Joan. Andr.

§. 1. Ille vero, qui sponsalia cum aliqua muliere c sub conditione contraxit, si postmodum ante conditionis eventum cum alia prioris consanguinea per verba contraxerit de præsentibus, cum secunda remanere debet: cum ex sponsalibus conditionalibus ante conditionem extantem, sicuti consensum non habentibus, & incertis, nulla publicæ honestatis justitia oriatur.

TITULUS II.

DE DESPONSATIONE IMPUBERUM.

CAP. UN.

Sponsalia amborum infantium, vel alterius tantum per supervenientiam majoris ætatis non validantur, nec publicam

a Vide Conc. Trid. sess. 24. de refor. matr. c. 3. confert enim multum pro textu & gl. b de impedimento justitiæ publicæ honestatis, quid sit, & unde proveniat, vide B. Thom. in questionibus additis ad tertiam partem. q. 55. art. 4. & Doct. scholasticos l. 4. sent. dist. 41. c. Not. Doct. hic illam dici mulierem, quæ nondum matrimonio copulata est.

Tom. II.

honestatem inducunt: nisi fuerint ratificata tacite, vel expresse. h. d. usque ad §. Idem quoque Dom.

Bonifacius VIII. (an. 1298.)

Si infantes a ad invicem, vel unus major septennio, & alter minor, sponsalia contraxerint ipsi, vel parentes pro eis, nisi per cohabitationem eorum mutua, seu alia verbo, vel facto ipsorum liquido appareat, eosdem in eadem voluntate factos majores septennio perdurare, sponsalia hujusmodi, quæ ab initio nulla erant, per lapsum dicti temporis minime convalescunt: & ideo cum sint nulla ratione defectus consensus, publicæ honestatis justitiam non inducunt.

Sponsalia per verba de presenti contracta inter impuberes, & puberes, vel inter impuberes non proximos pubertati, valent ut sponsalia de futuro: nec in matrimonium transeunt ex sola perseverantia ætatis, nisi aliter approbentur: inducunt tamen publicam honestatem. h. d. Dom.

§. 1. Idem quoque si pubes & impubes, vel duo impuberes non proximi pubertati, & in quibus ætatem malitia non supplebat, per verba contraxerint de presenti: sponsalia enim illa, quæ juris interpretatione tantum fuerunt sponsalia de futuro (licet verba consensum exprimentia de presenti haberent, & matrimonium contrahere intendere contrahentes) per adventum pubertatis in matrimonium non transeunt de presenti: nec matrimonium (quod ut matrimonium ætate non tenuit prohibente) per lapsum dicti temporis convalescit: nisi per carnis copulam subsecutam, vel aliquem modum alium contrahentes eosdem cum ejusdem perseverantia voluntatis ad pubertatis tempora pervenisse constiterit evidenter: per dictum tamen contractum, qui valuit, ut potuit, non sicuti agebatur, publicæ honestatis justitia est inducenda.

Sponsalia pro absentibus filiis non tenent: nisi ipsis presentibus, vel nisi approbaverint tacite, vel expresse ex post facto. h. d. Dominicus.

§. 2. Porro ex sponsalibus, quæ parentes pro filiis puberibus, vel impuberibus plerumque contrahunt, ipsi filii, si expresse consenserint vel tacite, ut si præsentibus fuerint, nec contradixerint, obligantur: ex eis oritur justitia publicæ honestatis. Et est idem, si filii tempore sponsaliorum absentes, & etiam ignorantes eadem sponsalia post scientes ratificaverint tacite b vel expresse: alias ex sponsalibus contractis a parentibus pro filiis, nec ipsi filii obligantur, nec publicæ honestatis justitia inde surgit.

L I I

TITU-

a Vide B. Thom. in questionibus additis ad 3. part. q. 43. art. 1. & 2. ac Doct. l. 4. sent. dist. 27. & Dominic. consil. 24. incip. quia diffuse: b Vide Bart. in l. quo enim. ff. rem. rat. hab. Font.